

**HOTUBA YA MAONI YA KAMATI YA BAJETI YA BARAZA LA
WAWAKILISHI KUHUSU MWELEKEO WA HALI UCHUMI, MPANGO WA
MAENDELEO NA BAJETI YA SERIKALI KWA MWAKA
2021/2022 - 2022/2023**

Mheshimiwa Spika, awali ya yote napenda kuchukua fursa hii kumshukuru Mwenyezi Mungu, mwingi wa rehema kwa kutujaalia uhai na uzima na kutuwezesha kukutana tena ili kutekeleza majukumu yetu ya kikatiba ya kuwatumikia wananchi wa Zanzibar. Aidha, nitowe shukurani zangu za dhati kwa Mhe. Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi Dkt. Hussein Ali Mwinyi kwa kuniadini na kunituwa kuwa Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi katika Baraza hili la kumi, napenda kumuahidi kuwa nitatekeleza majukumu yangu kwa juhudi na kwa uweledi mkubwa katika kuitumikia nchi yangu.

Mheshimiwa Spika, napenda nikushukuru wewe binafsi kwa kunipa fursa hii kusimama mbele ya Baraza lako kwa niaba ya Kamati ya Bajeti kuwasilisha maoni ya Kamati kuhusu Mwelekeo wa Hali Uchumi, Mpango wa Maendeleo na Bajeti ya Serikali kwa Mwaka 2021/2022 - 2022/2023.

Mheshimiwa Spika, msingi wa Hotuba hii ni Matakwa ya Kanuni ya 93(3) ya Kanuni za Baraza la Wawakilishi (Toleo la mwaka 2020) ambayo yameelekeza kuwa, mapendekezo ya Mwelekeo wa Mpango wa Taifa yatawasilishwa katika Kamati ya Bajeti kabla ya kuwasilishwa Barazani.

Mheshimiwa Spika, naomba nikuarifu kuwa Kamati yangu imeitekeleza vyema Kanuni hiyo kwa kupokea waraka huo na kufanya majadiliano na Afisi ya Rais Fedha na Mipango. Aidha, katika utekelezaji wa kazi hiyo Kamati yangu pia imezingatia matakwa ya Kanuni ya 93(4) inayoelekeza

Kamati ya Bajeti kuwaalikaa Wenyeviti wa Kamati za kudumu pamoja na Wadau kwa ajili ya kutoa maoni yao kuhusu taarifa hiyo.

Mheshimiwa Spika, Kwa dhati kabisa naomba niwashukuru Wenyeviti wa Kamati za kudumu za Baraza kwa ushirikiano wao walionipatia kwa kufika mbele ya Kamati ya Bajeti na kutoa maoni yao. Aidha, kwa namna ya kipekee kabisa naomba niwashukuru wadau mbali mbali walioalikwa na Kamati yangu kwa kutenga muda wao na kufika mbele ya Kamati kutoa maoni yao, sisi Wajumbe wa Kamati tunathamini sana michango yao. Napenda kuwahakikishia kuwa maoni na michango yao waliyoiwasilisha ni ya umuhimu mkubwa na imezingatiwa na Kamati yangu wakati wa kufanya majadiliano na Serikali na wakati wa kuandaa Hotuba hii.

Mwenendo wa Uchumi wa Zanzibar kwa Kipindi cha Julai – Disemba, 2020

Mheshimiwa Spika, Katika kipindi cha Julai – Disemba, 2020, Serikali iliendelea kuchukua juhudi na hatua mbali mbali katika kukabiliana na athari za janga la maradhi ya corona (Covid 19). Kamati yangu inaipongeza Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa kuchukua hatua hizo ikiwa ni pamoja na kupunguza masharti na kuruhusu baadhi ya shughuli za kiuchumi na kijamii kuendelea kufanyika. Kwa upande mwingine, Kamati inawasisitiza wananchi nao kuwajibika na kuunga mkono jitahada hizo kwa kufuata maelekezo ya Serikali yanayotolewa katika vipindi tofauti.

Mheshimiwa Spika, uchumi wa Zanzibar unategemea sana uchumi wa huduma kama vile shughuli za kitalii, biashara, ambazo kwa kiasi kikubwa zimeathiriwa na mripuko wa maradhi ya Corona (Covid 19) na kusababisha uchumi wa nchi kushuka kutokana na ukusanyaji mdogo wa mapato katika kipindi cha Julai - Disemba 2020. **Mheshimiwa Spika,** Kamati inaishauri

Serikali pamoja na hatua mbali mbali zinazoendelea kuchukuliwa katika kukabiliana na athari za maradhi ya Corona, kutilia mkazo sekta nyengine za kiuchumi kama vile kilimo, uvuvi, kuimarisha viwanda vidogo vidogo, kuimarisha utalii wa ndani ili kuhakikisha uchumi wetu unakua salama pindi itakapotekeza majanga kama haya ya maradhi ya mripuko na majanga mengine mbalimbali.

Mfumko wa Bei

Mheshimiwa Spika, takwimu zinaonesha kuwa mfumko wa bei za bidhaa na huduma imeshuka na kufikia wastani wa asilimia 1.9 kipindi cha Julai – Disemba 2020 kutoka wastani wa asilimia 2.6 kwa kipindi kama hicho mwaka 2019, hali hii inatokana na kushuka kwa bei za mafuta na kupungua kwa idadi ya watalii nchini. Kamati inaishauri Serikali kuweka mikakati madhubuti ya kiuchumi kama vile kuongeza uzalishaji kwa kuanzisha viwanda vidogo vidogo ili kupunguza mfumko bei.

Mwenendo wa Biashara

Mheshimiwa Spika, nakisi ya biashara imeongezeka na kufikia TZS 440.5 bilioni kutoka TZS 383.9 bilioni mwaka 2019. Kuongezeka kwa nakisi ya biashara kumesababishwa na kuongezeka kwa uingizaji wa bidhaa kutoka nje ya nchi zenye thamani ya TZS 458.7 bilioni ikilinganishwa na thamani ya TZS 417.7 bilioni kwa mwaka 2019.

Mheshimiwa Spika, ukuaji wa uchumi wa nchi yoyote unategemea sana uzalishaji wa bidhaa za ndani na kuziua nje ya nchi. Kuongezeka kwa nakisi ya biashara hutokana uingizaji mkubwa wa bidhaa za nje nchini ambao unaathiri soko la bidhaa za ndani na kusababisha uchumi wa nchi kushuka.

Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kuviwezesha viwanda vidogo vidogo ili kuzalisha bidhaa mbali mbali ambazo zitatumika nchini na kusafirishwa nje ya nchi na kupunguza tatizo la ajira kwa wananchi wa Zanzibar. Aidha, Kamati inaishauri Serikali kutatua changamoto za wafanya biashara wanaosafirisha bidhaa baina ya Zanzibar na Tanzania Bara kwa kuondosha vikwazo visivyo vya kikodi (Non Tax Barriers).

Mheshimiwa Spika, Sambamba na hili, Kamati inaishauri Serikali kuiangalia upya Taasisi ya Viwango Zanzibar (ZBS), ili kuhakikisha kuwa bidhaa zinazozalishwa hapa Zanzibar, zinazotumika Zanzibar na zile zinazosafirishwa nje ya nchi zinakuwa na viwango na ubora unaokubalika katika soko letu na masoko ya nje ya Zanzibar ili kuongeza uzalishaji na uuzaji wa mazao yetu nje ya nchi na kupunguza nakisi au urari wa biashara.

Mheshimiwa Spika, ununuzi wa zao la karafuu katika kipindi cha Julai-Disemba mwaka 2020 umepungua na kufikia tani 206.5 zenye thamani ya TZS 2.8 bilioni kutoka tani 1,638.5 zenye thamani ya TZS 22.9 bilioni mwaka 2019. Pamoja na mchango wake mkubwa katika uchumi, biashara ya zao la karafuu inakabiliwa na changamoto mbalimbali ikiwemo kushuka kwa bei katika soko la dunia, kupungua kwa usafirishaji wa zao hili nje ya nchi hali inayopelekea mauzo ya karafuu hushuka sana kiasi cha kuongezeka kwa nakisi ya biashara za nje, kwa lengo la kuufanya mchango wa zao la karafuu kuwa endelevu katika ukuaji wa uchumi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali, kutanua wigo wa biashara kwa kuanza utaratibu wa kulisarifu zao la karafuu na kuuza bidhaa zinazotokana na zao hilo badala ya kuuza karafuu ghafi. Aidha, Kamati

imebaini sehemu kubwa ya usafirishaji wa bidhaa nje ya nchi unabebwa na zao la karafuu hali ambayo inapelekea kuwa na nakisi kubwa ya urari wa biashara inapotokea kushuka kwa uzalishaji na uuzaji wa zao hilo. Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kutilia mkazo uzalishaji wa bidhaa nyengine ili kupunguza nakisi ya biashara.

UTEKELEZAJI WA MKAKATI WA KUKUZA UCHUMI NA KUPUNGUZA UMASKINI ZANZIBAR (MKUZA III)

Mheshimiwa Spika, tathmini ya utekelezaji wa Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini Zanzibar Awamu ya Tatu (MKUZA III) inaonesha kufanikiwa kwa baadhi ya malengo ya mpango huo ikiwemo kufikia kiwango cha chini cha uchumi wa kati (Low Middle Income Country) kwa kuwa na kipato cha mtu mmoja cha US\$ 1,114, kuimarika kwa upatikanaji wa maji safi na salama, ukuaji wa uchumi kufikia asilimia saba (7%) pamoja na kushuka kwa kiwango cha watu wanaoishi chini wa mstari wa umasikini kufikia asilimia 25.7 mwaka 2019/20 kutoka asilimia 30.4 mwaka 2014/2015.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio yaliyooneshwa katika tathmini ya Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini Zanzibar (MKUZA III) ikiwemo suala la upatikanaji wa huduma za maji iliyoripotiwa kufikia asilimia 98.8, takwimu hizo zinakizana na hali halisi ya maisha katika jamii. Bado kuna baadhi ya maeneo yakiwemo ya mjini na vijijini yanakabiliwa na changamoto ya upatikanaji wa maji safi na salama. Kamati inaishauri Serikali wakatiwa uwekaji wa shabaha ya viashiria na mipango ya maendeleo izingatie kuweka viashiria vinavyoendana na mazingira na vinavyoakisi hali halisi ya wananchi wetu.

UTEKELEZAJI WA MPANGO WA MAENDELEO KWA PROGRAMU NA MIRADI KWA KIPINDI CHA JULAI – DISEMBA 2020/2021

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa Mpango wa Maendeleo kwa mwaka 2020/2021 ulijumuisha Programu na Miradi 94 ambayo ilipangiwa Jumla ya TZS 609.9 bilioni kwa ajili ya utekelezaji wa Programu na Miradi ya Maendeleo kwa mwaka huo wa fedha ikiwa ni ongezeko la TZS 32.9 bilioni sawa na asilimia 5.7 ikilinganishwa na Bajeti ya Maendeleo ya mwaka 2019/20 ya TZS 577.0 bilioni. Kati ya fedha hizo, Serikali ilipanga kutumia TZS 197.3 bilioni sawa na asilimia 32.3 ya bajeti ya maendeleo kutoka fedha za ndani. Jumla ya TZS 412.6 bilioni sawa na asilia 67.6 zilipangwa kutolewa na Washirika wa Maendeleo ikiwemo TZS 72.5 bilioni ni ruzuku na TZS 340.5 bilioni ni mkopo.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa mpango wa maendeleo unaonesha hadi kufikia Disemba 2020, jumla ya TZS 139 bilioni sawa na asilimia 22.9 ya lengo la TZS 609.9 bilioni zilitumika. Asilimia ya utekelezaji wa programu za maendeleo kwa nusu mwaka ni ndogo sana, hii maana yake miradi mingi haijaanza kutekelezwa au ipo katika hatua za maandalizi.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa utekelezaji wa bajeti ya mwaka 2020/2021 umebakia muda mfupi kabla ya kumalizika, Kamati inaishauri Serikali kupanga bajeti ambazo zina uhalisia kwani miradi mingi inapangwa kwa miaka kadhaa lakini hakuna utekelezaji unaofanywa hata wa kazi za awali. Mathalan, katika Mradi wa Kuifanyia Mabadiliko Sekta ya Nishati Zanzibar (Zanzibar Energy Sector Transformation – ZEST) kulitengwa TZS 19.207 bilioni katika mwaka wa fedha 2019/2020 na TZS 17.85 bilioni katika mwaka wa fedha 2020/2021 lakini kiuhalisia mradi huu haujaanza

kutekelezwa na wala haiwezekani kutekelezwa kwa mwaka huu wa fedha kwa sababu mradi ndio kwanza upo katika hatua za maandalizi. **Mheshimiwa Spika**, Kikao cha Bodi ya Benki ya Dunia cha kuidhinisha ombi la mradi huo kimepangwa kufanyika Septemba, 2021 ambapo itakuwa ni mwaka wa fedha mwengine (2021/2022). Kamati inaishauri Serikali, kuijengea uwezo Tume ya Mipango, ili iweze kupanga mipango ya Serikali kwa uweledi na uhalisia, kuepuka kuingiza miradi ambayo haitatekelezeka katika muda husika. Hii itaondosha kupandisha Bajeti ya Serikali, ambayo mara nyengine inakosa uhalisia.

UTEKELEZAJI WA MIRADI KWA MAENEO YA VIPAUMBELE KWA KIPINDI CHA JULAI – DISEMBA, 2020

Mheshimiwa Spika, waraka wa Mwelekeo wa Hali Uchumi, Mpango wa Maendeleo na Bajeti ya Serikali kwa Mwaka 2021/2022 - 2022/2023 unaeleza utekelezaji wa miradi kwa maeneo ya vipaumbele kwa kipindi cha Julai - Disemba, 2020. Kati ya vipaumbele vya juu 13 vilivyoainishwa kutekelezwa, vipaumbele tisa tu ndivyo vilivyoanza kutekelezwa au kuendelea kutekelezwa.

Mheshimiwa Spika, sehemu kubwa za vipaumbele hivyo tisa vilivyoanza kutekelezwa vipo katika hatua ya chini kabisa mfano mradi wa ujenzi wa Hospitali Mpya ya Rufaa ya Binguni, mradi wa ujenzi wa barabara ya Chake Chake - Wete na mradi wa ujenzi wa miundombinu ya umwagiliaji maji kwa upande wa Pemba.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaisisitiza Serikali kuhakikisha kuwa vipaumbele vinavyoainishwa kupitia bajeti vinatekelezwa ipasavyo na pia Serikali

kuendelea kusimamia Wizara na Taasisi zake kwa kuhakikisha kuwa, maeneo yanayoainishwa katika bajeti yanafanyiwa kazi kwa wakati na kuondosha kasoro mbali mbali ambazo zimejitokeza katika utekelezaji wa vipaumbele vilivyoainishwa katika miradi. Kamati inaiomba Serikali kuendelea kusimamia Taasisi zake ili ziweze kusimamia vyema mikataba na utekelezaji wa miradi mbali mbali ya maendeleo.

UTEKELEZAJI WA BAJETI KWA MWAKA 2020/2021 KWA KIPINDI CHA MIEZI SITA (JULAI – DISEMBA 2020)

Mheshimiwa Spika, Mapendekezo ya Bajeti ya Serikali kwa mwaka wa fedha unaokuja huzingatia pia utekelezaji wa bajeti kwa miaka iliyopita na bajeti inayoendelea katika maeneo mbali mbali ikiwemo yale yanayogusa ukusanyaji wa mapato kutoka vyanzo vya ndani na vya nje. Katika bajeti ya mwaka 2020/2021, Serikali ilikadiria kukusanya jumla ya TZS 1,579.2 bilioni. Hali halisi ya ukusanyaji wa mapato ya Serikali kwa kipindi cha miezi sita ni jumla ya TZS 464.6 bilioni sawa na asilimia 59.6 ya lengo la TZS 779.4 bilioni.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa upatikanaji wa mapato kwa kipindi cha miezi sita umefikia asilimia 59.6 tu ya lengo lililopangwa na kwa kuzingatia kuwa, utekelezaji wa bajeti unaoleta tija kwa wananchi unategemea na upatikanaji mzuri wa mapato ya ndani na ya nje, Kamati inaishauri Serikali, kuendelea na usimamizi madhubuti wa taasisi zote zinazohusiana na ukusanyaji wa mapato kwa kipindi kilichobakia cha utekelezaji wa bajeti ya 2020/2021 ili mapato yaweze kupatikana kwa kiwango cha juu zaidi

ukilinganisha na miezi sita iliyopita na yaweze kutumika katika kuwapatia huduma mbali mbali wananchi.

Mheshimiwa Spika, Kamati imearifwa kuwa, miongoni mwa sababu zilizopelekea kushuka kwa mapato kwa kipindi cha miezi sita iliyopita ni pamoja na mripuko wa maradhi ya COVID 19. Kwa kuwa utekelezaji wa shughuli za kawaida na za maendeleo unategemea sana upatikanaji wa mapato ya ndani na ya nje, Kamati inaishauri Serikali kuandaa mipango ya muda mfupi na muda mrefu ikiwemo kutanua wigo wa sekta mbali mbali za kiuchumi ili kukabiliana na hali tofauti za mitikisiko ya kiuchumi zinazoweza kujitokeza.

Mfuko wa Miundombinu

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipopitia matumizi ya Mfuko wa Miundombinu kwa kipindi cha miezi sita (Julai – Disemba, 2020), ilibaini jumla ya TZS 44.2 bilioni zilipangwa kutumika kwa mwaka na ambapo kiasi cha TZS 10.2 bilioni zimetumika katika kugharamia miradi minane (8) kati ya miradi kumi na tano (15) iliyopangwa kwa mwaka sawa na asilimia 23 ya utekelezaji. Miongoni mwa miradi inayopata mgao wa fedha za mfuko ni pamoja na mradi wa Uimarishaji Uvuvi wa Bahari Kuu, Mradi wa kuimarisha Taasisi za Viwango na Mradi wa Usambazaji Umeme Vijijini ambapo kwa kipindi cha Julai – Disemba, 2020 miradi yote hii haikupata mgao wa fedha za Mfuko wa Miundombinu.

Mheshimiwa Spika, Kamati inapata wasi wasi juu ya utekelezaji wa miradi inayotumia fedha zinazotokana na Mfuko wa Miundombinu iwapo miradi hiyo ndio iliyolengwa kwa mujibu wa uanzishwaji wa mfuko huo. Aidha,

Kamati inaishauri Serikali kuweka utaratibu madhubuti wa utumiaji wa fedha zinazotokana na Mfuko wa Miundombinu ili kuepusha matumizi tofauti na malengo ya uanzishwaji wa mfuko huo. Aidha, kwa mwaka wa fedha huu wa 2020/2021, fedha zinazotokana na Mfuko wa Miundombinu hazitarajiwi kufikiwa kukusanywa kama zilivyopangwa, Kamati inaishauri Serikali, kutoa taarifa ni jinsi gani fedha hizo zitaweza kukusanywa na kutumika kwa ukamilifu katika miradi iliyopangwa.

Matumizi ya Serikali za Mitaa

Mheshimiwa Spika, Jumla ya TZS 81.2 bilioni zilitengwa kwa ajili ya Matumizi ya Serikali za Mitaa kwa mwaka 2020/2021 ambapo TZS 70.9 bilioni ni matumizi ya Ruzuku ya Mshahara na TZS 10.3 bilioni ni matumizi ya Kuendesha Ofisi. Matumizi halisi kwa kipindi cha Julai – Disemba 2020/21 yamefikia TZS 39.7 bilioni sawa na asilimia 97.8 ya makadirio ya TZS 40.6 bilioni. **Mheshimiwa Spika**, kama ilivyo kwa Serikali Kuu, Mamlaka ya Serikali za Mitaa hupata fedha kutoka kwenye vyanzo mbali mbali na kwa kuwa, mapendekezo ya Bajeti ya Serikali kwa mwaka 2021/2022 – 2023/2024 hayajaonesha mapato na vyanzo vyake ya Serikali za Mitaa, Kamati inashauri kuongezwa kwa kipengele hicho ili yaweze kufahamika na kuonesha taswira halisi katika Mapendekezo ya Bajeti ya Serikali.

Deni la Taifa

Mheshimiwa Spika, Kamati imepokea taarifa ya Deni la Taifa kwa kipindi cha Julai – Disemba 2020/21 lililofikia TZS 896.2 bilioni ukilinganisha na kiasi cha TZS 822.5 bilioni kwa kipindi kama hicho Disemba, 2019. Kati ya deni hilo, deni la nje ni TZS 691.5 bilioni na deni la ndani ni TZS 204.9 bilioni. Kiwango hicho cha deni la ndani kwa wastani wa uwiano wa Deni

kwa uchumi (Domestic Debt to GDP ratio) ni asilimia 22, kiwango hicho kinaonesha kuwa, deni ni himilivu.

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri wakati wa kupima uhimilivu wa Deni la Taifa, tusijitosheleze kwa kigezo kimoja cha kupima uwiano wa deni na pato la taifa pekee badala yake iangalie vigezo vyengine ambavyo vinaweza kutupa picha halisi ya uwezo wa kukopa ikiwemo kigezo cha uwiano wa deni na usafirishaji wa bidhaa nje ya nchi (Debt to Export) na uwiano deni na ukusanyaji wa mapato (Debt to Revenue). Vigezo hivi vitatupa vile vile njia bora ya kuweka mikakati ya kusimamia deni letu la ndani kwa umakini kwa kuwa deni la nje, kwa kiasi kikubwa linadhaminiwa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Aidha, Kamati inaishauri Serikali, iendelee kukopa kwa umakini na kwamba, fedha zinazokopwa, zielekezwe katika miradi yenye kuleta tija na uzalishaji.

MATARAJIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA 2020/2021

Mheshimiwa Spika, Mwenendo wa makusanyo wa mapato ya ndani katika kipindi cha Julai 2020 hadi Juni 2021 yanatarajiwa kufikia jumla ya TZS 1,137.7 bilioni sawa na asilimia 72 ya Makadirio ya TZS 1,579.2. Kamati inaishauri Serikali kusimamia vyema makusanyo katika kipindi kilichobakia cha utekelezaji wa bajeti ya 2020/2021 na kuhakikisha kuwa, changamoto za upungufu wa ukusanyaji wa mapato kwa kipindi cha Julai – Disemba 2020/2021 zilizojitokeza kutokana na mripuko wa maradhi ya COVID 19 pamoja na nyenginezo zinafanyiwa kazi.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa matumizi, hadi kufikia Juni 2021 matumizi ya Serikali yanatarajiwa kufikia jumla ya TZS 1,137.7 bilioni sawa

na asilimia 72 ya Bajeti kuu ya Serikali ya TZS 1,579.2 bilioni. Kamati inaishauri Serikali kuendelea kusimamia taasisi zake katika kufanya matumizi yanayozingatia taratibu za mipango kazi zao sambamba na kuzimamia taasisi hizo kwa karibu katika shughuli zote za manunuzi zinazofanyika ili kuhakikisha kuwa taratibu zinafuatwa na kupatikana kwa thamani ya fedha halisi zinazotumika kwa kila kazi iliyopangawa. Aidha, Kamati inaishauri Serikali, kusimamia mashirika yake na taasisi zinazojitegemea, ili zisifanye matumizi ambayo hayakupangiwa Bajeti katika kipindi hichi kilichobakia. Kamati pia inaishauri Serikali kuwa makini inapotoa fedha za matumizi mengineyo (Other Charges – OC) katika kipindi hichi ambacho tunaelekea mwishoni mwa mwaka wa fedha kwani kuna baadhi ya taasisi zinapanga matumizi ambayo hayana tija ilimradi tu fedha hizo zitumike na zisirudishwa katika Mfuko Mkuu wa Serikali.

MWELEKEO WA HALI YA UCHUMI KWA MWAKA 2021/2022 – 2023/2024

Mheshimiwa Spika, mwelekeo wa uchumi kwa mwaka wa 2020/2021 unalenga kuyafanyia kazi maeneo ya msingi ya ukuwaji wa uchumi yakiwemo Uchumi wa Buluu na viwanda vidogo vidogo. Kamati inaishauri kutolewa ufafanuzi namna maeneo haya yatakavyofungua fursa za kiuchumi kama ambavyo yametajwa katika Dira ya Maendeleo ya 2050 na Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi mwaka 2020-2025 na ahadi za Mheshimiwa Rais. Kamati pia inaishauri Serikali kuonesha namna ya fursa za ajira hususan kwa vijana zitakavyopatikana kupitia maeneo hayo na ushirikishwaji wa sekta binafsi katika kuendeleza uchumi. Tukumbuke kuwa,

Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi ya mwaka 2020–2025, inaazimia kuzalisha ajira laki tatu katika kipindi cha miaka mitano.

MWELEKEO WA MPANGO WA MAENDELEO 2021/2022 – 2023/2024

Mheshimiwa Spika, Mwelekeo wa Mpango wa Maendeleo kwa kipindi cha mwaka 2021/2022 hadi 2023/2024 utazingatia malengo na mikakati inayotokana na Dira ya Maendeleo ya Zanzibar ya 2050. Kamati imebaini kasoro zilizojitokeza katika tathmini iliyofanywa ya Dira ya Maendeleo ya Zanzibar ya 2020 zikiwemo kukosekana kwa Mpango wa Ufuatiliaji na Tathmini (M&E framework). Hali hii imepelekea kuwa na ugumu wa kufanya tathmini ya utekelezaji wa Dira hiyo katika baadhi ya maeneo na kutokuwepo kwa takwimu za kutosha kutoka katika sekta mbali mbali.

Mheshimiwa Spika, katika Mwelekeo wa Mpango wa Maendeleo kwa kipindi cha mwaka 2021/2022 hadi 2023/2024 na Dira ya Maendeleo ya Zanzibar ya 2050, Serikali inapaswa kuandaa Mpango wa Ufuatiliaji na Tathmini (M&E framework) sambamba na Mpango wa Maendeleo ili tathmini zinazofanywa ziendane na hali halisi. Kamati imebaini baadhi ya miradi kuripotwa utekelezaji wake kinyume na uhalisia wa hatua zilizofikia katika uendelezaji wake kwa mfano Ujenzi wa Hospitali ya Wete .Katika hatua hii, Serikali iendeele kuimarisha vitengo vya ufuatiliaji na tathmini katika Taasisi zake, ili utekelezaji wa miradi na shughuli nyengine za Serikali.

VIPAUMBELE VYA KITAIFA 2021/2022 – 2023/2024

Mheshimiwa Spika, miongoni mwa nyaraka zilizotumika kutengeneza Mwelekeo wa Mpango wa Maendeleo 2021/2022 – 2023/2024 ni Dira ya Maendeleo ya Zanzibar ya 2050, Ilani ya Chama cha Mapinduzi mwaka 2020-2025 na Hotuba ya Mhe. Dkt. Hussein Ali Mwinyi Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi katika uzinduzi wa Baraza la Kumi la Wawakilishi.

Mheshimiwa Spika, licha ya nyaraka hizi kuweka msisitizo katika udhibiti na uimarishaji wa mapambano dhidi ya rushwa, uhujumu uchumi na ufisadi pamoja na udhalilishaji wa wanawake na watoto lakini katika taarifa hii maeneo haya hayakupewa kipaumbele. Kamati inaishauri Serikali kuyapa kipaumbele maeneo haya kwani ni muhimu sana katika maendeleo ya kiuchumi na kijamii hapa Zanzibar na ni maeneo mtambuka. Aidha, Kamati inampongeza Mhe. Dkt. Hussein Ali Mwinyi Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi kwa kuchukua hatua madhubuti dhidi ya udhalilishaji, ufisadi na rushwa, kutoa maagizo ya kuanzishwa Mahakama ya Kupambana na Udhalilishaji na Mahakama ya Kupambana na Ufisadi na Uhujumu Uchumi.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa Mpango wa Maendeleo 2021/2022 – 2023/2024 unakwenda sambamba na utekelezaji wa Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi ya mwaka 2020 – 2025, Kamati inaiomba Serikali kuzingatia maeneo mengine kwa ajili ya kuleta maendeleo na kuyafikia malengo ya Ilani. Hatua hizi ni pamoja na ushirikishwaji wa Watanzania waliopo nje yaani Diaspora katika maendeleo ya Zanzibar na kutiliwa mkazo uanzishwaji wa vituo vya Sayansi, Teknolojia na Ubunifu ambavyo vitasaidia sana vijana kuweza kupata ujuzi wa kiteknolojia.

Mheshimiwa Spika, Ilani ya Chama Cha Mapinduzi, imehakikisha vile vile kwamba, katika kipindi hichi, kutakuwa na hatua za matayarisho na uanzishwaji wa Soko la Mitaji la Zanzibar yaani Zanzibar Stock Market. Kwa kuwa hali ya uchumi ya wananchi Zanzibar pekee, inaonesha utayari wao wa kuweza kununua na kuuza hisa katika makampuni mbali mbali ya kitaifa na kimataifa ambayo yatakuwa yamejiorodhesha katika Soko la Hisa la Zanzibar, Kamati inaishauri Serikali, kuanza matayarisho ya uanzishwaji wa Soko la Mitaji la Zanzibar yaani Zanzibar Stock Market.

MWELEKEO WA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2021/2022

Mheshimiwa Spika, jumla ya TZS 1,506.2 bilioni zinatarajiwa kukusanywa na kutumika katika mwaka wa fedha 2021/2022 hii ikiwa ni sawa na upungufu wa asilimia 4.6 ya bajeti ya mwaka 2020/2021. Aidha, jumla ya TZS 1,105.5 bilioni zimekadiriwa kukusanywa kutoka katika vyanzo vya ndani.

Mheshimiwa Spika, ukilinganishi kiasi cha fedha kilichopangwa kukusanywa kwa mwaka wa fedha 2021/2022 kutoka katika vyanzo vya ndani ni kikubwa zaidi kuliko kiasi kilichopangwa kukusanywa katika vyanzo vya ndani mwaka 2020/2021. **Mheshimiwa Spika**, kwa kuwa sekta nyingi za kiuchumi zimeathirika kutokana na mripuko wa Ugonjwa wa CORONA. Kamati inapendekeza kubainishwa kwa mikakati madhubuti ya kisera, kikodi na ya kibajeti itakayofanikisha ukusanyaji wa mapato hayo unaongezeka licha ya kuwepo mdororo wa kiuchumi uliosababishwa na ugonjwa huo.

Mheshimiwa Spika, Kabla ya kumalizia Hotuba hii, napenda kuchukua fursa hii kumpongeza Mhe. Dkt. Hussein Ali Mwinyi Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi kwa kupanga vyema safu ya watendaji Serikalini kwa kufanya teuzi mbali mbali. Maendeleo ya nchi yanategemea mchango wa watumishi wa umma. Uwajibikaji wa watumishi wa umma utaiwezesha Zanzibar kufanikiwa katika nyanja tofauti kama vile ujenzi wa miundombinu, kuongezeka kwa ukusanyaji wa mapato ya Serikali na pia kutoa huduma bora kwa wananchi.

HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, naomba nimalizie Hotuba yangu kwa kukushukuru wewe pamoja na Katibu wa Baraza, kwa mashirikiano ya karibu pamoja na miongozo mbali mbali mliyokuwa mkiipatia Kamati, katika kipindi chote cha kazi za Kamati. Nawashukuru pia Wajumbe wote kwa kunisikiliza kwa utulivu. Aidha, naomba niwashukuru Wajumbe wa Kamati ya Bajeti kwa ushirikiano wao na ustahamilivu wao wakati tukitekeleza majukumu ya Kamati.

Mheshimiwa Spika, ili kuzipa uzito shukurani zangu kwa Wajumbe wa Kamati na kwa faida ya kuweka kumbukumbu nzuri kwenye Taarifa Rasmi za Baraza (Hansard), naomba uniruhusu niwataje kwa majina yao Wajumbe wa Kamati ya Bajeti kama ifuatavyo:

1. Mhe. Dkt. Saada Mkuya Salum	Mwenyekiti
2. Mhe. Said Saleh Salim	M/Mwenyekiti
3. Mhe Issa Haji Ussi Gavu	Mjumbe
4. Mhe. Anna Athanas Paul	Mjumbe
5. Mhe. Suleiman Haroub Suleiman	Mjumbe

6. Mhe Mwanaidi Kassim Mussa Mjumbe

7. Mhe. Harusi Said Suleiman Mjumbe

Mheshimiwa Spika, Aidha napenda kuishukuru Sekreteriatu ya Kamati ya Bajeti kwa ushirikiano mzuri, ushauri na miongozo wanayoipatia Kamati yangu. Naomba nao niwashukuru kwa kuwataja majina kama ifuatavyo:

1. Ndg. Abdalla Ali Shauri

2. Ndg. Asha Said Mohamed

3. Ndg. Shaib Fadhil Shaib

4. Ndg. Yussuf Mkamba Mwinyi

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa msingi wa taarifa hii ni kutoa picha halisi ya mwelekeo wa Bajeti ijayo na kuipa fursa Serikali kuchukua maoni mbali mbali yenye lengo la kuiboresha bajeti, ni matumaini ya Kamati yangu kuwa maoni na ushauri uliotolewa na Kamati yangu pamoja na ushauri utakaotolewa na Wajumbe wa Baraza lako utazingatiwa na Serikali katika matayarisho ya Bajeti ya mwaka 2021/2022. Aidha, nawaomba Wajumbe wa Baraza lako waichangie taarifa hii, ili kuipa fursa Serikali kupitia Afisi ya Rais Fedha na Mipango kuyachukua maoni na mapendekezo yao kwa lengo la kutayarisha bajeti iliyo bora na inayoakisi uhalisia na matakwa wa wananchi na ambayo inakwenda sambamba na kasi na malengo ya Serikali ya Awamu ya nane.

Mheshimiwa Spika, Naomba kuwasilisha.

Dkt. Saada Mkuya Salum

.....
Mwenyekiti,
Kamati ya Bajeti,
Baraza la Wawakilishi,
Zanzibar.